

High Competency Vocational Educational Management Model to Improve Students' Professional Competencies of Schools under The Office of Vocational Education Commission

Watcharapong Funtip^{1*}

¹ *The Office of Vocational Education Commission*

* *Corresponding author. wat82@hotmail.com*

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study the current conditions and components of high-performance vocational education management for developing students' professional competencies in institutions under the Office of the Vocational Education Commission; 2) presentation of the High Competency Vocational Educational Management Model to improve students' professional competencies in schools under the Office of Vocational Education Commission. The study findings revealed that the developed model comprised four main components: Input, Process, Output, and Feedback for improvement. The Process component consisted of five steps: 1) planning, 2) organizing, 3) implementing, 4) controlling, monitoring, and evaluating, and 5) improving and developing.

Keywords: Model, High Competency, Vocational Education Management, Students' Professional Competencies

รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วัชรพงศ์ ฝั้นตีบ^{1*}

1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

* Corresponding author. E-mail: wat82@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและองค์ประกอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 2) ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวางแผน ขั้นที่ 2 การจัดองค์การ ขั้นที่ 3 การดำเนินงาน ขั้นที่ 4 การควบคุมและติดตามประเมินผล และ ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและพัฒนา 3) ด้านผลผลิต (Output) และ 4) ด้านข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไข และผลการขับเคลื่อนและประเมินผลการใช้รูปแบบ

คำสำคัญ: รูปแบบ, สมรรถนะสูง, การบริหารจัดการอาชีวศึกษา, สมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน

บทนำ

อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั่วโลก ผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสการพัฒนาเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการปรับตัวอย่างกว้างขวางของทุกองค์กร ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นความท้าทายในการจัดการศึกษาของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยไปด้วยกัน โดยมีจุดหมายสำคัญในการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เพื่อให้ประเทศมีกำลังคนสมรรถนะสูง มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงแนวโน้มของโลกอนาคต (ยศพล เวณโกเศศ, 2566) การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศไทย โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) โดยเฉพาะการพัฒนาทางการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา เพื่อผลิตกำลังคนให้ตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงานของประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ในการบริหารจัดการศึกษามีสถานศึกษาในสังกัด ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 880 แห่ง แบ่งเป็นสถานศึกษารัฐบาล จำนวน 433 แห่ง และสถานศึกษาเอกชน จำนวน 447 แห่ง มีผู้เรียนอาชีวศึกษารัฐและ

เอกชน จำนวนทั้งสิ้น 967,669 คน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา, 2566) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนด วิสัยทัศน์ “ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” พัฒนาการอาชีวศึกษา ด้วยการขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่าน 8 วาระงานพัฒนาอาชีวศึกษา (8 Agenda) (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) ซึ่งนโยบายดังกล่าวต้องเร่งดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป้าหมายหลักคือ กำลังคนโดยเฉพาะผู้เรียนอาชีวศึกษา มีคุณภาพ มีทักษะ และมีสมรรถนะสอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ

การดำเนินงานที่ผ่านมาการจัดการอาชีวศึกษาของไทยยังมีปัญหาที่ต้องร่วมกันปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา โดยเฉพาะด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การจัดการเรียนการสอนไม่สามารถดำเนินการตามหลักสูตรอย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดปัจจัยการสนับสนุนหลายด้าน (ภูวเรศ อับดุลสตา และวรวรรณ สุทธินิรากร, 2562) ทำให้มีผลต่อระบบในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาและคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับ ญัตติญญ รักษเกียรติวงศ์ (2564) ที่ได้รายงานปัญหาคุณภาพของระบบอาชีวศึกษาไทย ประการแรก ปัญหาการขาดแคลนแรงงานช่างเทคนิคและช่างฝีมือ ประการที่สอง มีผู้สำเร็จการศึกษา ปวส. สายเทคนิคประมาณ 47% ที่ทำงานในระดับต่ำกว่าช่างเทคนิคหรือช่างฝีมือ ประการสุดท้าย สาเหตุที่ผู้เพิ่งจบ ปวส. สายเทคนิค 47% ประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อยกว่าช่างเทคนิคหรือช่างฝีมือ น่าจะเป็นเพราะมีปัญหาด้านคุณภาพ จึงไม่เป็นที่ต้องการของนายจ้าง ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันแก้ไขและพัฒนาอาชีวศึกษาอย่างเป็นระบบ ด้วยรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูงด้วยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการอาชีวศึกษาจำเป็นที่จะต้องเร่งหาแนวทางหรือรูปแบบการบริหารจัดการพัฒนากำลังคนและผู้เรียนอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูง เพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องในยุค Thailand 4.0 ซึ่งถือว่าเป็นยุคเทคโนโลยีดิจิทัล มีการแข่งขันกันสูง การอาชีวศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพและสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ศึกษาวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาให้มีสมรรถนะวิชาชีพ สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ รวมทั้งมีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้เป็นข้อมูลเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาต่อไป

แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579 และนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2560) ได้จัดทำแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579 กำหนดพันธกิจหลัก เน้นการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพ ขยายโอกาสการศึกษาระดับวิชาชีพให้กับประชาชนทุกช่วงวัย พัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี และสร้างองค์ความรู้ และ พัฒนาคู่มือและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพด้วยวิธีที่หลากหลาย และ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2567) ยังได้ประกาศนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.

2567 ขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่าน 8 วาระงานพัฒนาอาชีพ (8 Agenda) ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการเรียนรู้อาชีพศึกษาทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) 2) พัฒนาทักษะวิชาชีพเพื่อลดภาระของผู้เรียนและผู้ปกครอง 3) ยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง 4) พัฒนาระบบการเทียบระดับการศึกษาและคลังหน่วยกิตอาชีวศึกษา (Credit Bank) 5) พัฒนาทักษะทางภาษาเพื่อการศึกษาและทำงาน (Language Skills) 6) สร้างช่างชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพเสริม 7) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล และ 8) เสริมสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษายุคใหม่

การบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง

ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก
- 2) การพัฒนา หลักสูตรฐานสมรรถนะและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 3) การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ เฉพาะทาง
- 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และ
- 5) ปัจจัยสนับสนุนพิเศษ ที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคน อาชีวศึกษาคุณภาพสูง

1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อสร้าง ระบบบริหารจัดการสถานศึกษาที่เข้มแข็ง เน้นการวางแผน การมีส่วนร่วม การใช้นวัตกรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม มีเป้าหมาย คือ 1.1) โครงสร้างระบบงานเอื้อต่อการบริหารจัดการเชิงรุก 1.2) ศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารแนวใหม่ การสร้างการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง 1.3) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีการนำสู่การปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจัง 1.4) การบริหารจัดการด้วยนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

2) การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและรูปแบบ การเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อจัดทำและปรับหลักสูตรให้ เป็นฐานสมรรถนะ ที่สอดคล้องกับความต้องการและ ยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และระดับสากล มีเป้าหมาย ดังนี้

2.1) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในกลุ่มอาชีพ First S-curve และ New S-curve

2.2) สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ที่หลากหลาย เช่น STEM for TVET, Project-Based Learning, Constructionism, Work Integrated Learning (WIL), Dual Vocational Training (DVT)

2.3) พัฒนาหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับสถานศึกษาในต่างประเทศ

2.4) สร้างผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ (New Entrepreneurs)

2.5) สร้างระบบการเรียนรู้ทวิภาคีเชิงรุกที่เป็นเลิศ

2.6) พัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัย (Lifelong Learning)

3) การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาระบบการสรรหา การจูงใจ และค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ครูและ ผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทางมีเป้าหมาย คือ 3.1) ครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทางของสถานศึกษา เป้าหมายได้รับการพัฒนาในวิชาชีพเฉพาะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 3.2) ระบบการสรรหาและคัดเลือกครู และผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ เฉพาะทาง 3.3) ระบบการจูงใจและค่าตอบแทนครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง

4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนา และขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประกอบการ สถาบันอุดมศึกษาและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยมีเป้าหมาย คือ 1) มีข้อตกลงและความร่วมมือกับภาคประกอบการสถาบันอุดมศึกษาและ/หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ 2) มีระบบการบริหารจัดการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับสถานประกอบการ

5) ปัจจัยสนับสนุนพิเศษที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง เพื่อจัดหาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายรายหัว ทุนการศึกษา ที่เพียงพอเหมาะสม และ Digital Learning Platform มีเป้าหมาย คือ 5.1) อาคารโรงฝึกงานห้องปฏิบัติการหอพัก และสิ่งอำนวยความสะดวก 5.2) เครื่องมือ ครุภัณฑ์พื้นฐาน ที่จำเป็นสำหรับวิชาชีวะเฉพาะ 5.3) ค่าใช้จ่ายรายหัวที่ เพียงพอเหมาะสม 5.4) ทุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก สำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ 5.5) ช่องทางการเรียนรู้ และติดต่อสื่อสารในรูปแบบดิจิทัล (Digital Learning Platform)

แนวคิด และทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach)

นักวิชาการการบริหารทฤษฎีองค์การสมัยใหม่หันมาศึกษาเรื่องพฤติกรรมองค์การ โดยมีความเห็นว่างค์การเป็นระบบสังคมซึ่งเป็นระบบใหญ่ จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา Ludwig Von Bertalanffy (1972) เป็นนักชีววิทยา เขาเป็นคนแรกที่เขียนหนังสือชื่อ “ทฤษฎีระบบทั่วไป (General System Theory)” โดยนำเอาแนวความคิดมาจากระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่าระบบชีววิทยาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ทั้งคน สัตว์ และพืช สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ทั้งในด้านการเรียนรู้ ปฏิกริยาตอบสนอง และการแก้ปัญหา เขามีความเชื่อว่าเป็นองค์การเป็นระบบเปิด จึงย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบมีความเกี่ยวพันต่อกันหลายด้านหลายระดับ

Lunenburg and Ornstein (2008) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง องค์ประกอบของระบบในด้านของวัสดุอุปกรณ์ กำลังคน ปัจจัยต่าง ๆ 2) กระบวนการ (Process) เป็นการนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ในปัจจัยนำเข้าไปดำเนินการ 3) ผลผลิต (Output) เป็นผลผลิตขององค์การซึ่งเกิดจากระบบ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นการให้ข้อมูลซึ่งเป็นผลมาจากผลผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยองค์การให้มีการปรับปรุงพัฒนา และ กิดานันท์ มลิทอง (2557 : 14) ได้สรุปส่วนประกอบของระบบ ประกอบด้วย 1) ตัวป้อน (Input) เป็นการตั้งวัตถุประสงค์หรือเป็นการป้อนวัตถุดิบตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ 2) กระบวนการ (Process) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ป้อนเข้ามาเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) ผลผลิต (Product) เป็นผลผลิตที่ได้ออกมาหลังจากการดำเนินงานในขั้นของกระบวนการสิ้นสุดลง และ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบ (Model) ของนักวิชาการหลายท่านสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบหมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย โดยในด้านของรูปแบบการสอนนั้นเป็นกลวิธีที่ออกแบบขึ้นใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีการจัดสื่อการสอนที่อยู่ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหว หรือ ภาพนิ่ง และอยู่ในรูปของข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ที่เน้นให้นักศึกษาเกิดการจูงใจในการเรียนรู้

2. ประเภทของรูปแบบ

Keeves (1988) ประเภทของรูปแบบ มีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้ จัดแบ่งประเภทต่างกันอย่างออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็น รูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวน นักศึกษาที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถัง นักศึกษาที่จะเข้าสู่ระบบ

เปรียบเทียบได้กับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักศึกษาที่คงอยู่ในระบบจึง เท่ากับนักศึกษาที่เข้าสู่ระบบด้วย นักศึกษาที่ออกจากกระบบ เป็นต้น

2) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบาย ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3) Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการ แสดงความสัมพันธ์ ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภตินี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหาร การศึกษาด้วย

4) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และ หลักการสร้าง Semantic Model โดยการเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Joyce & Weil (1996: 12-22) รูปแบบการสอนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการ เรียนรู้ ของมนุษย์ ได้แก่

1) รูปแบบการสอนในกลุ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social family) เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้ ประโยชน์ จากการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยเห็นว่าการ จัดการห้องเรียนจะช่วยส่งเสริม ความสัมพันธ์แบบร่วมมือในห้องเรียน ซึ่งมีผลต่อ กระบวนการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายของรูปแบบการสอน ในกลุ่มนี้ มีดังนี้

- 1.1) ส่งเสริมให้นักศึกษาทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาทางวิชาการและปัญหาของสังคม
- 1.2) พัฒนาทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักศึกษา
- 1.3) สร้างความตระหนักในค่านิยมของตนและสังคม

2) รูปแบบการสอนในกลุ่มกระบวนการประมวลผลสารสนเทศ (Information – processing family) เป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการสร้างความเข้าใจและจดจำสารสนเทศของนักศึกษา และการพัฒนา ความคิด สติปัญญาของนักศึกษา จุดมุ่งหมายของรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ มีดังนี้

- 2.1) ส่งเสริมการสร้างความคิดรวบยอดและหลักการ
- 2.2) พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา ได้แก่ ทักษะการคิดและกระบวนการคิด ต่าง ๆ เช่น การคิด วิเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล และการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.3) พัฒนาทักษะกระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการสืบสอบ ตัวอย่างของ รูปแบบการสอนใน กลุ่มนี้ ได้แก่ รูปแบบการสอนมโนทัศน์ (Concept attainment model) รูปแบบ การสอนโดยการนำเสนอ มโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advanced organizer model) รูปแบบการสอน ที่เน้นความจำ (Memory assists model) รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ (Scientific inquiry model) เป็นต้น

3) รูปแบบการสอนในกลุ่มที่เกี่ยวกับการพัฒนาดน (Personal growth family) รูปแบบ การสอนใน กลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- 3.1) สร้างความสำนึกในคุณค่าของตนเองและความเข้าใจตนเอง
- 3.2) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและนักศึกษา ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ แนะนำ ช่วยเหลือ นักศึกษาให้มีความเข้าใจบทบาทในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง สามารถกำหนด จุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ และ วางแผนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของตนเองได้

3.3) ช่วยให้นักศึกษาเปิดใจกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ ตัวอย่างรูปแบบการสอน ในกลุ่มนี้ ได้แก่ รูปแบบการสอนทางอ้อม (Nondirective teaching) รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความ ตระหนักแห่งตน (Enhancing self-esteem) เป็นต้น

4) รูปแบบการสอนในกลุ่มที่เกี่ยวกับระบบพฤติกรรม (Behavioral systems family) จุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้คือ การให้นักศึกษาได้เรียนรู้ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด ตลอดจนการฝึกทักษะและพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม โดยมอบหมายงานให้นักศึกษาปฏิบัติและได้รับ ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติ ซึ่งนักศึกษาจะปฏิบัติงานจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เมื่อได้รับทราบ ข้อมูลย้อนกลับและได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น

Saylor and other (1981: 271) รูปแบบการสอน (Teaching model) หมายถึง แบบ (Pattern) ของการสอนที่มีการจัดการกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน เพื่อจุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งในความหมายของคำว่ารูปแบบ

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ และระบบพฤติกรรมทางสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขซึ่งครูผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะแนวช่วยเหลือให้นักศึกษาให้เข้าใจบทบาทของตนเอง โดยรูปแบบสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการสอนในกลุ่มที่ใช้การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social of the group teaching style) 2) รูปแบบการสอนในกลุ่มกระบวนการประมวลผลสารสนเทศ (Information - processing of the group teaching style) 3) รูปแบบการสอนในกลุ่มที่เกี่ยวกับการพัฒนาตน (Personal of the group teaching style) และ 4) รูปแบบการสอนในกลุ่มที่เกี่ยวกับระบบพฤติกรรม (Behavioral systems of the group teaching style)

คุณลักษณะของรูปแบบที่ใช้ประโยชน์

นักวิชาการ และนักการศึกษาให้คำจำกัดความและความหมายของคำว่า “รูปแบบที่ใช้ประโยชน์” ไว้ดังนี้

Keeves (1988) รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ควรมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

- 1) รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative relationship)
- 2) รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
- 3) รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
- 4) รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของ ตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2553) รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 1) ประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิง เส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ
- 2) นำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก
- 3) อธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4) เป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้าง ความสัมพันธ์ ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5) ในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

หลักการออกแบบ ADDIE model

ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาแห่งรัฐฟลอริดา (Florida State University’s Center for Educational Technology) ได้พัฒนาหลักการออกแบบระบบการเรียนการสอนหรือพัฒนารูปแบบการ สอนแบบหนึ่งทีประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ Analysis, Design, Development, Implementation และ Evaluation (ADDIE Model) ซึ่งเป็นหลักการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก (Hannum, 1975; Watson, 1981: อ้างถึงใน สุดารัตน์ ยอดมงคล, 2561)

ทฤษฎีในการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการออกแบบวัสดุ หรือ สื่อการเรียนการสอนตัวอย่างเช่นทฤษฎี Behaviorism, Constructivism and Social learning ซึ่งทฤษฎี เหล่านี้ช่วยในการสร้างรูปแบบและกำหนดสื่อการสอนใน ADDIE model แต่ละขั้นตอนจะมีผลลัพธ์ที่นำไปสู่ขั้นตอนต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (McGriff, Steven J.: 2000)

ขั้นที่ 1 ขั้นวิเคราะห์ (Analysis Phase)

ขั้นตอนนี้เป็นการทำความเข้าใจปัญหาการเรียนการสอน โดยเป้าหมายของ รูปแบบการสอนและวัตถุประสงค์ที่จะสร้างขึ้นตลอดจนสภาพแวดล้อมจากการเรียนรู้ และความรู้ พื้นฐาน ทักษะของนักศึกษาที่จำเป็นต้องมี โดยพิจารณาจากคำถามเพื่อการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) ใครคือกลุ่มเป้าหมายและเขาต้องมีคุณลักษณะอย่างไร
- 2) ระบุพฤติกรรมใหม่ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน
- 3) มีข้อจำกัดในการเรียนรู้ที่มีอยู่อะไรบ้าง
- 4) อะไรที่เป็นทางเลือกสำหรับการเรียนรู้ที่มีอยู่บ้าง
- 5) หลักการสอนที่พิจารณาเป็นแบบใด อย่างไร
- 6) มีช่วงเวลาการพัฒนาเป็นอย่างไร

ขั้นที่ 2 การออกแบบ (Design Phase)

ขั้นตอนการออกแบบประกอบด้วย การสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนด เครื่องมือวัด ประเมินผลแบบฝึกหัด เนื้อหา วางแผนการสอน และเลือกสื่อการสอน ขั้นตอน การออกแบบควรทำอย่างเป็นระบบและมีความเฉพาะเจาะจง โดยความเป็นระบบนี้หมายถึงตรรกะ มีระเบียบแบบแผนของการจำแนก การพัฒนา และการประเมินแผนยุทธวิธีที่วางไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สำหรับความเฉพาะเจาะจง หมายถึงแต่ละองค์ประกอบของการออกแบบรูปแบบการสอน ต้องเอาใจใส่ทุกรายละเอียด ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1) จำแนกเอกสารของการออกแบบการสอนให้เป็นหมวดหมู่ทั้งด้านเทคนิค ยุทธวิธีในการออกแบบการสอนและสื่อ
- 2) กำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่คาดหวัง ในแต่ละกลุ่ม (Cognitive, Affective, Psychomotor)
- 3) สร้างสตอรี่บอร์ด
- 4) ออกแบบ User interface และ User Experiment 5) สร้างสื่อต้นแบบ

ขั้นที่ 3 ขั้นการพัฒนา (Development Phase)

ขั้นตอนการพัฒนา คือ ขั้นที่ผู้ออกแบบสร้างส่วนต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้ในขั้น ของการออกแบบมีความครอบคลุม ในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผล สร้างแบบฝึกหัด สร้างเนื้อหา และการพัฒนาโปรแกรมสำหรับสื่อการสอน เมื่อเรียบร้อยแล้วทำการทดสอบเพื่อหาข้อผิดพลาดเพื่อนำผล ไปทำการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 4 ขั้นการดำเนินการ (Implementation Phase)

ขั้นตอนการดำเนินการ หมายถึง ขั้นตอนของการสอนโดยอาจเป็นรูปแบบชั้นเรียน การฝึกอบรม หรือห้องทดลอง หรือรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้คอมพิวเตอร์ โดยจุดมุ่งหมายของ ขั้นตอนนี้คือการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องให้การส่งเสริมความเข้าใจของ นักศึกษานับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผล (Evaluation Phase)

ขั้นการประเมินผลประกอบด้วยสองส่วนคือการประเมินผลรูปแบบ (Formative) และการประเมินผลในภาพรวม (Summative) การประเมินผลรูปแบบคือการนำเสนอในแต่ละ ขั้นตอนของ ADDIE Process ซึ่งเป็นการประเมินผลเพื่อพัฒนา และการประเมินผล ในภาพรวมจะทำเมื่อ การสอนเสร็จสิ้นเพื่อประเมินผล ประสิทธิภาพการสอนทั้งหมดข้อมูลจากการประเมินผลรวมโดยปกติมักจะถูก ใช้เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบการสอน

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน

ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา องค์ประกอบหลักที่มีผลต่อการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 2) ด้านกระบวนการ (Process) และ 3) ด้านผลผลิต (Output) 4) ด้านข้อมูลป้อนกลับกล่าวคือ

1. องค์ประกอบที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 1) กำหนดนโยบายและเป้าหมายการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน 2) ยกระดับพลังร่วมเครือข่ายสถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน 3) นำระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา

2. องค์ประกอบที่ 2 ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning: P) ขั้นที่ 2 การจัดองค์การ (Organizing: O) ขั้นที่ 3 การดำเนินงาน (Doing: D) ขั้นที่ 4 การควบคุมและติดตามประเมินผล (Controlling: C) และ ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและพัฒนา (Acting: A)

3. องค์ประกอบที่ 3 ด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติตามรูปแบบ 2) สมรรถนะวิชาชีพของผู้เรียนตามมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ 3) ผลการรายงานการบริหารจัดการและการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

4. องค์ประกอบที่ 4 ด้านข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไข (Feedback) เป็นการนำผลการประเมินทุกด้านไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อปรับปรุง ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการของรูปแบบ เพื่อให้ผลผลิตที่ดีขึ้น

ทั้งนี้ จากการติดตามโดยผู้เขียนซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่า ผลการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงและการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของรูปแบบ โดยได้ดำเนินการ 1) ขยายเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับสถานประกอบการภายใต้คณะอนุกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (อ.กรอ.อศ.) 2) ส่งเสริมการดำเนินงานตามแผนการผลิตและพัฒนา กำลังคน เพื่อรองรับวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ "IGNITE Thailand" กล่าวคือ วิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่ต้องการยกระดับประเทศไทยสู่ "ศูนย์กลางเมืองแห่งอุตสาหกรรมระดับโลก" โดยมุ่งเน้น 8 อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ การท่องเที่ยว, การแพทย์และสุขภาพ, เกษตรและอาหาร, การบิน, โลจิสติกส์, ยานยนต์แห่งอนาคต, ดิจิทัล และการเงิน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยสู่ความยั่งยืน 3) ส่งเสริมการเรียนรู้อาชีวศึกษาทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) เรียนฟรีมีงานทำ 4) พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ สอดรับกับกลไก

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต หรือ New Engine of Growth และ 5) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้เรียนรู้และมีรายได้ระหว่างเรียน จบแล้วมีงานทำ (Learn to Earn)

แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2565) ที่ได้กำหนดแนวทางหรือรูปแบบการบริหารและการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง ส่วนใหญ่เป็นลักษณะของโครงการที่มีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ตัวอย่างที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสมรรถนะสูง การจัดการศึกษาระบบทวิศึกษา โครงการผลิตอาชีวะพันธุ์ใหม่เพื่อสร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสำหรับกำลังคน New Growth Engine ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) โครงการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สนับสนุนการลงทุนและเพิ่มขีดความสามารถภาคอุตสาหกรรมในประเทศและภูมิภาค โครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (Science-Based Technology School (SBTS)) เป็นต้น แต่สถานศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงค่อนข้างน้อย ยังดำเนินการจัดการศึกษาไม่ครบทุกพื้นที่ที่ต้องการพัฒนา ทั้งที่รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดเป็นนโยบายในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา โดยการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

หากพิจารณาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบาย Thailand 4.0 การอาชีวศึกษาถือเป็นกลไกหลักในการผลิตกำลังคนเพื่อขับเคลื่อนประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไปสู่ "อาชีวศึกษาสมรรถนะสูง" (High-Performance Vocational Education) แต่จากการศึกษาและวิจัยที่ผ่านมาพบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ยังคงเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติการหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะวิชาชีพของผู้เรียน ปัญหาดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านการบริหารจัดการ, มิติด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้, มิติด้านบุคลากร, และมิติด้านทรัพยากรและความร่วมมือ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการและนโยบาย (Management and Policy Administration)

ปัญหาที่เป็นรากฐานสำคัญคือโครงสร้างการบริหารที่ยังคงมีความรวมศูนย์ (Centralization) และขาดความยืดหยุ่น ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสมรรถนะสูงที่เน้นความคล่องตัว (Agility) การบริหารงานภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษายังยึดติดกับระเบียบราชการที่ซับซ้อน ทำให้การตัดสินใจในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างล่าช้า

จากการศึกษาของ *วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2562)* พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษายังขาดการนำนวัตกรรมการบริหารมาประยุกต์ใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังขาดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงเป้าหมายของสถานศึกษากับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ (Area-based) นอกจากนี้ *สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563)* ยังชี้ให้เห็นว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกยังมุ่งเน้นที่เอกสารและกระบวนการ (Paper-based) มากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทำให้การบริหารจัดการมุ่งเป้าไปที่การผ่านเกณฑ์การประเมินมากกว่าการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

2. ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction) หัวใจ

สำคัญของอาชีวศึกษาคือหลักสูตรที่ทันสมัย แต่ปัญหาที่พบคือความล่าช้าในการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้อง

กับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Disruptive Technology) และความต้องการของตลาดแรงงาน (Labor Market Mismatch)

ศิริพันธ์ ชุมนุม (2561) ได้วิเคราะห์ว่า หลักสูตรอาชีวศึกษาในปัจจุบันยังเน้นฐานความรู้ (Knowledge-based) มากกว่าฐานสมรรถนะ (Competency-based) อย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอนยังขาดการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัลและทักษะทางอารมณ์สังคม (Soft Skills) ซึ่งจำเป็นต่อการทำงานในสถานประกอบการสมัยใหม่ นอกจากนี้ การวิจัยของ อารง ชูทัพ (2564) ยังระบุว่า รูปแบบการวัดและประเมินผลยังไม่สามารถสะท้อนทักษะการปฏิบัติงานจริงได้ครอบคลุม ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษามีวุฒิบัตรแต่ขาดความพร้อมในการทำงาน (Job Readiness)

3. ปัญหาด้านบุคลากรครูและบุคลากรทางการศึกษา (Personnel and Staff) ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนคือคุณภาพของครูผู้สอน ปัญหาสำคัญที่พบคือ "ภาวะล้าหลังทางทักษะของครู" (Skill Obsolescence) ครูจำนวนมากมีภาระงานเอกสารและงานธุรการที่มากเกินไป จนไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเองหรือออกไปสัมผัสกับเทคโนโลยีจริงในภาคอุตสาหกรรม

กมล รอดคล้าย (2562) กล่าวว่า ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในสาขาวิชาใหม่ๆ (เช่น ยานยนต์ไฟฟ้า, หุ่นยนต์, ระบบราง) เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง อีกทั้งกระบวนการพัฒนาครูยังเป็นรูปแบบการอบรมระยะสั้นที่ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการเป็น "ผู้บอกความรู้" มาเป็น "ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้" (Facilitator) หรือโค้ชได้เต็มประสิทธิภาพ *สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2565)* เองก็ได้ยอมรับในรายงานผลการดำเนินงานว่า อัตราส่วนครูต่อศิษย์ในสาขาช่างอุตสาหกรรมยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสากล ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการฝึกปฏิบัติ

4. ปัญหาด้านทรัพยากรและความร่วมมือกับสถานประกอบการ (Resources and Collaboration) การจัดการอาชีวศึกษาต้องใช้ต้นทุนสูง (High Cost) โดยเฉพาะเครื่องมือและครุภัณฑ์ ปัญหาที่พบคือครุภัณฑ์การฝึกส่วนใหญ่มีความล้าสมัย ไม่ตรงกับเครื่องจักรที่ใช้จริงในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดช่องว่างทางทักษะเมื่อผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ในด้านความร่วมมือ ระบบทวิภาคี (Dual Vocational Education) แม้จะเป็นนโยบายหลัก แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาเรื่องคุณภาพ *ดิเรก พรสีมา (2563)* ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการยังเป็นไปในลักษณะ "ต่างคนต่างทำ" หรือร่วมมือกันเพียงผิวเผิน สถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นฐานใหญ่ของประเทศ ยังขาดแรงจูงใจและศักยภาพในการร่วมจัดการศึกษากับ สอศ. ส่งผลให้ผู้เรียนในระบบทวิภาคีบางส่วนถูกใช้แรงงานในหน้าที่ที่ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะขั้นสูง

แนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

หากพิจารณาความท้าทายของโลกยุคดิสรัปชัน (Disruption) ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการจากการเน้นปริมาณไปสู่คุณภาพ หรือ "อาชีวศึกษาสมรรถนะสูง" (High-Performance Vocational Education) เพื่อผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะวิชาชีพตอบโจทย์ภาคอุตสาหกรรม การนำหลักการออกแบบระบบการเรียนการสอน (Instructional Systems Design) อย่าง ADDIE Model มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการ จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างมีระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน และตรวจสอบได้ โดยสามารถจำแนกแนวทางการพัฒนาตาม 5 ขั้นตอนของ ADDIE Model ได้ดังนี้

1) **ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis: A) – การวิเคราะห์บริบทและความต้องการจำเป็น** ขั้นตอนแรกของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก (Environmental Scanning) ไม่ใช่เพียงแค่การวิเคราะห์ผู้เรียน แต่ต้องวิเคราะห์ "อุปสงค์ของตลาดแรงงาน" (Demand-driven Analysis)

1.1) การวิเคราะห์สมรรถนะเป้าหมาย

สถานศึกษาต้องร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อวิเคราะห์สมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะเฉพาะหน้าที่ (Functional Competency) ที่จำเป็นในปัจจุบันและอนาคต Branch (2009) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เพื่อให้ทราบถึงส่วนต่างระหว่างสมรรถนะปัจจุบันของผู้เรียนกับความคาดหวังของนายจ้าง

1.2) การวิเคราะห์ทรัพยากร

สถานศึกษาต้องประเมินความพร้อมของครุภัณฑ์ เครื่องมือ และบุคลากรครู ว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับการฝึกทักษะขั้นสูงหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรที่คุ้มค่า

2) **ขั้นการออกแบบ (Design: D) – การออกแบบโครงสร้างการบริหารและหลักสูตรฐานสมรรถนะ** เมื่อทราบข้อมูลจากการวิเคราะห์แล้ว ขั้นตอนนี้คือการออกแบบ "พิมพ์เขียว" (Blueprint) ของการบริหารจัดการ เพื่อให้เอื้อต่อการเกิดสมรรถนะสูง

2.1) การออกแบบหลักสูตรบูรณาการ

ปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) อย่างแท้จริง โดยออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผลลัพธ์ (Outcome-based) ศิริพันธ์ ชุมนุม (2561) เสนอแนะว่า การออกแบบหลักสูตรอาชีวศึกษาต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) สามารถปรับเปลี่ยนโมดูลการเรียนรู้ได้ตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

2.2) การออกแบบกลไกความร่วมมือ

ออกแบบรูปแบบความร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศ (Center of Excellence) หรือการออกแบบระบบทวิภาคีที่สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่างหลักสูตร ไม่ใช่เพียงรับเด็กฝึกงาน

3) **ขั้นการพัฒนา (Development: D) – การพัฒนาศักยภาพคนและนวัตกรรมการเรียนรู้**

ขั้นตอนนี้คือการสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อมทรัพยากรตามที่ได้ออกแบบไว้ เพื่อเปิดช่องทางทางคุณภาพ

3.1) การ Re-skill และ Up-skill ครูผู้สอน

พัฒนาครูให้เป็น "ครูฝึกมืออาชีพ" โดยส่งเสริมให้ครูไปฝึกประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ เพื่อนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ระบุว่าสมรรถนะผู้เรียนจะสูงขึ้นได้ จำเป็นต้องเริ่มจากสมรรถนะครูที่เท่าทันโลก

3.2) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้

จัดหาและพัฒนาสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น สื่อเสมือนจริง (VR/AR) หรือชุดฝึกปฏิบัติที่จำลองสภาพแวดล้อมการทำงานจริง (Simulated Workplace) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติที่แม่นยำก่อนลงสู่สนามจริง

4) **ขั้นการนำไปใช้ (Implementation: I) – การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริง**

เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดในการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ (Execution) โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.1) การจัดการเรียนรู้แบบฐานโครงการ (Project-based Learning) และการเรียนรู้โดยการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL)

ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจริง แก้ปัญหาจริงในสถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey เรื่อง Learning by Doing การบริหารจัดการในขั้นนี้ต้องเน้นการอำนวยความสะดวก (Facilitation) และการนิเทศกำกับติดตามอย่างกัลยาณมิตร

4.2) การบริหารจัดการเครือข่าย

เชื่อมโยงสถานศึกษากับชุมชนและสถานประกอบการให้มีการหมุนเวียนทรัพยากรร่วมกัน (Resource Sharing) เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ

5) ชั้นการประเมินผล (Evaluation: E) – การประกันคุณภาพและการประเมินสมรรถนะ

ขั้นสุดท้ายคือการตรวจสอบว่ารูปแบบการบริหารจัดการที่นำมาใช้นั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative) และการประเมินสรุปผล (Summative)

5.1) การประเมินสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ

ใช้เกณฑ์มาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติหรือมาตรฐานสากลเป็นเครื่องมือวัดผลผู้เรียน แทนการวัดผลด้วยข้อสอบเพียงอย่างเดียว ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559) ให้ความเห็นว่า การประเมินผลผลิตทางการศึกษาต้องดูที่ "คุณภาพของผู้จบการศึกษา" ว่ามีงานทำและเป็นที่ยอมรับของนายจ้างหรือไม่

5.2) การนำผลประเมินไปปรับปรุง (Feedback Loop)

ข้อมูลจากการประเมินต้องถูกนำกลับไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) อีกครั้ง เพื่อปรับปรุงวงจรคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

บทสรุป

การบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในการผลิตกำลังคนตามมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพนั้น ควรดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างและบริหารจัดการผ่านโมเดล 4 องค์ประกอบ (Input, Process, Output, Feedback) และขับเคลื่อนด้วยวงจร ADDIE ที่เป็นระบบ ผลลัพธ์ที่ได้จะไม่ใช่เพียงวุฒิการศึกษา แต่คือ "สมรรถนะวิชาชีพผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา" ที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศสู่ศูนย์กลางเมืองแห่งอุตสาหกรรมระดับโลก (IGNITE Thailand) ได้อย่างแท้จริง โดยผู้เขียนขอเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2557). *เทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐธิดา เอื้อประเสริฐ. (2564). *การนำนโยบายการผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนอาชีวศึกษาไปปฏิบัติ กรณีศึกษา : สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ณัฐสิฏฐิ รัชเกียรติวงศ์. (2564). *การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย*. <https://tdri.or.th/2016/08/vocational-education-reform/>. (15 มิถุนายน 2566).
- ทิพวรรณ วงศ์วิเชียร (2566). *การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่การเป็นผู้ประกอบการและการมีรายได้ระหว่างเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. <https://bsq.vec.go.th/Portals/9/Download/B8%B1your67/Business/13-2-67/13-2-67.pdf>. (10 ธันวาคม 2567).
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ สมมุติ. (2565). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มงานเสริมสวย โดยการมีส่วนร่วมกับสถานประกอบการ ของวิทยาลัยเทคนิคนครอุบลราชธานี*. <https://research.otepc.go.th/files/3ytoe.pdf>. (19 พฤษภาคม 2567).
- ภูวเรศ อับดุลสตา และวรรณิ์ สุพินรากร. (2562). *การพัฒนาระบบทวิภาคีของอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- ยศพล เวณโกเศศ. (2566). *รายงานประจำปี 2566 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

- ศิริพันธ์ ชุมนุช. (2561). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา. (2566). *สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ปีการศึกษา 2566*. <http://techno.vec.go.th/Default>. (24 สิงหาคม 2566).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูอาชีวศึกษาเพื่อรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2565). *โครงการยกระดับสมรรถนะกำลังคนวัยแรงงานเพื่ออนาคต (Upskill/Reskill)*. <https://www.ops.go.th/th/flagship-project-driven/item/6791-upskill-reskill>. (20 มีนาคม 2566)
- _____. (2567). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง นโยบายพัฒนาอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. <https://www.vec.go.th/ArticleId/41687/language/th-TH/41687.aspx>. (2 เมษายน 2567)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ไสว สีบุญจันดี. (2565). *รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี*. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 5(1), 126 – 147.
- Branch, R. M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach*. New York: Springer.
- Bovee, C. L. et al. (1993). *Management*. New York : Mc Graw-Hill.
- Deming, Edward. W. (1986). *Out of The Crisis*. USA: The Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study.
- Ludwig Von Bertalanffy. (1972). *General System Theory*. New York : George Braziller.
- Lunenburg, F. C. and Ornstein, A. C., (2008). *Educational administration: Concepts and practice*, 3rded., Australia: Wadsworth.
- Strickland, B. F. (2006). *A study of factor affecting administrative unit of North California*. *Dissertation Abstracts International*. 23(12), 4598-4599.